

2789

50.000

kinderen

E
1

173
D. Q. R. MULOCK HOUWER
Dr. F. GREWEL
Mr. REINE FRIEDMAN-VAN DER HEIDE

Vijftigduizend kinderen
roepen om hulp!

N.V. De Arbeiderspers - Amsterdam 1946

*Aan de nagedachtenis van
prof. mr. W. A. Bongers,
wiens medewerking aan het nieuwe
Kinderrecht node wordt gemist.*

*Van falende kinderbescherming tot doeltreffende bijzondere
jeugdzorg door*

*D. Q. R. MULOCK HOUWER,
Directeur van Zandbergen te Amersfoort.*

De algemene jeugdzorg.

Men kan bezwaarlijk de bijzondere jeugdzorg behandelen, zonder eerst enige aandacht te schenken aan de algemene jeugdzorg. Deze laatste omvat de opvoeding van het kind in de ruimste zin van het woord en uiteraard spelen daarbij economische toestanden en maatschappelijke verhoudingen een beïngrijke rol, daar zij van grote invloed zijn op de structuur van het gezinsleven. Slechte arbeidsregelingen — men denke aan te lange werktijden, vrouwen- en kinderarbeid —, ongunstige woningtoestanden en armoede werken in hoge mate demoraliserend. Pauperisme en alcoholisme, met alle ellende er aan verbonden, hangen hiermee ten nauwste samen. Zonder een goed functionerende sociale wetgeving (arbeids-, woning-, invaliditeits-, kindervetten) is een gezonde jeugdzorg uitgesloten. Deze omvat het gezinsleven, het onderwijs, de opleiding en de vrije tijd passing van de normale jeugd en eigenlijk alles wat betrekking heeft op het geestelijke en lichamelijke welzijn. Dit brengt ons in aanraking met de kleuter, het schoolkind, het kind in de overgangleeftijd en de rijpende jeugd. Nederland kan in dit verband met trots wijzen op zijn crèche-werk, de kinderspeelplaatsen, de betekenis der buurtverenigingen, de vele mogelijkheden op het gebied van onderwijs- en vakopleiding en gevarieerd jeugdwerk. Het ligt niet in onze bedoeling al de schakeringen te vermelden, die we binnen het kader van de algemene jeugdzorg kennen, doch wij willen in het bijzonder nagaan welke de leemten zijn, waardoor een belangrijk deel onzer jeugd nog onvoldoende geholpen en het gezinsleven bedreigd wordt.

In vele gezinnen en — dat geldt voor alle lagen onzer samenleving — tobt men met moeilijkheden bij de opvoeding der kinderen, die zo groot kunnen zijn, dat zij een beklemmende druk op het gezinsleven uitoefenen. Dit betreft waarlijk niet alleen gezinnen, waar de ouders onverstandige opvoeders blijken, die door onvoldoende zorg of verwenning zelf de oorzaak zijn. Ook in tal van goede gezinnen worstelt men dagelijks met opvoedingsmoeilijkheden, die veroorzaakt kunnen worden door omstandigheden buiten de schuld van ouders en kind.

Het preventieve werk.

De ervaring van paedagogen, psychologen en psychiaters leert telkens en telkens weer, dat de moeilijkheden met kinderen te laat worden aangegeven. Wat op jongere leeftijd gemakkelijk verholpen had kunnen worden, kan op latere leeftijd reeds zó verankerd zijn, dat de beste deskundigen slechts met leedwezen kunnen constateren, dat de ouders — door onwetendheid, valse schaamte of anderszins — de gunstigste periode voor herstel van hun kind ongebruikt voorbij lieten gaan. Dit betekent, dat veel leed bespaard had kunnen worden, indien deskundige instanties eerder in de arm waren genomen.

Wat zijn de moeilijkheden, voor welke tijdig advies had moeten worden gevraagd? Het antwoord luidt kort en bondig: al die moeilijkheden, die ge als ouders met rustig optreden niet of onvoldoende verhelpen kunt. Men denke aan: liegen, ziekelijk fantaseren, snoepzucht, alles verstoppen, stelen, bedwateren, eenzelvigheid, wreedheid, driftbuien, grote nerveus- en beweeglijkheid, jaloeers-, achterlijk- en huilerigheids-, seksuele moeilijkheden, slechte concentratie, spraakstoornissen, moeilijkheden met leren, traagheid, slapeloosheid, eetbezwaren, zelfbevelekking, met ontlasting spelen en smeren, onhandelbaarheid in de vorm van brutaliteit, dwingerig-zijn, ongezeggenheid, sarren en vechten, gezichtstrekkingen, dwanghandeligen, bewegingsstoornissen en zwerflust. Het zijn alle uitingen, die zorgen baren. Voor al deze verschijnselen geldt, dat bij te hard of te week aanpakken het middel dikwijls erger is dan de kwaal. Men zou een boekenkast vol kunnen schrijven over fouten, door ouders en verzorgers gemaakt ten aanzien van kinderen, die later in gestichten beland zijn en daar nooit hadden behoeven te komen, als men tijdig had kunnen helpen. Bij de moeilijkheden, die er al waren, kwam in die gevallen dan nog de nodeloze ontwrichting van het gezinsleven als een extra complicatie. Het leven van dergelijke kinderen, maar ook van de ouders, is soms een tragedie. Beter dan opsommen van de fouten, is het zoeken naar een middel om de misslagen in de toekomst zoveel mogelijk te vermijden. Wij beperken ons tot enkele der voornaamste punten, die thans in de algemene jeugdzorg nog ontbreken of wel aanwezig zijn, maar onvoldoende aandacht hebben.

Voorstellen ter verbetering.

1. De school als bondgenoot.

A. De dankbaarste aanpak geven de scholen, omdat we hier voor het eerst massaal in aanraking komen met de Nederlandse

jeugd. Onze scholen blijken voor een deel onzer kinderen een bron van verdriet en ze zouden heel wat productiever zijn, als ze minder „luister“- , meer „doe“- of „werk“- scholen werden. Er is behoefte aan minder abstracte lesroosters, doch nodig zijn leerprogramma's, die op de practijk van het leven gericht zijn. Ook ons middelbaar en hoger onderwijs is en ten nadele van de jeugd en van onze Rijksschatkist te zwaar belast met tobende leerlingen, die onvoldoende capaciteiten voor deze vorm van onderwijs bezitten. Hierin ligt een bron van zorgen voor ouders en kinderen, van energie- en geldverlies, die voor het grootste deel opgeheven zou kunnen worden, als de eisen van toelating niet zo onpractisch schools, doch psychologisch gefundeerd werden. We hebben behoefte aan onderwijs, hetwelk aan de karakterontwikkeling der leerlingen meer aandacht schenkt, dat beter voorbereidt tot de aanpassing aan het maatschappelijke leven en voldoende plaats inruimt voor gezonde spel- en sportbeoefening. Het is nodig, dat in de opleiding van den leraar de paedagogiek en de psychologie meer op de voorgrond treden en aandacht geschonken wordt aan de sociale verhoudingen. Een belangrijke aanwinst zou de invoering zijn van het instituut van den „visiting teacher“, den onderwijzer-paedagoog, die de schakel is tussen school en ouders. De taak van deze maatschappelijke werkers, die verbonden kunnen worden aan meerdere scholen, houdt de bemoeiing in met de kinderen, die opvallen door leer-, karaktermoeilijkheden of afwijkend gedrag in het algemeen. Hierdoor ontstaat de nuttige verbinding met de schoolartsdienst, het B.L.O.-onderwijs, het Bureau voor beroepskeuze, het medisch opvoedkundige bureau, het instituut van den kinderrechtter en gezinsvoogdij en met de jeugdbeweging. Reeds te lang ontberen wij den onderwijzer, die op grond van zijn schoolpractijk, de kennis van het volkskind en zijn milieu, en door een speciale opleiding in staat is de paedagogische kant van de geestelijke volksgezondheid op de volkschool te behartigen. Door het instituut van de „visiting teacher“ wordt een waardevol bastion opgeworpen tegen jeugdverwaarloozing en misdadigheid, door tijdige hulpverlening aan het bedreigde kind en het falende gezin. Hierdoor wordt een vroegtijdige selecterende controle gewaarborgd en de herkenning van geestelijke en lichamelijke moeilijkheden en verwijzing naar bevoegde instanties voor advies en behandeling bevorderd.

2. De medisch opvoedkundige bureaux als stoottroep.

Onmisbaar is een netwerk van medisch opvoedkundige bureaux, dat ons hele land, zowel de steden als de dorpen, omvat. Thans

vinden we deze nuttige instelling vrijwel uitsluitend in de grote steden. Deze bureaux, werkende met een staf, bestaande uit een kinderarts, een psychologisch geschoolden kinderpsychiater en een sociaal-paedagogisch georiënteerde maatschappelijke werker, moeten de centra worden voor observatie, poliklinische behandeling en advies voor het kind, dat hulp behoeft. Hierdoor ontstaat een prophylactisch werkende zeef, die in sociaal opzicht van de grootste betekenis is, daar zij niet alleen het kind helpt doch bovendien in belangrijke mate ertoe bijdraagt, dat gezinsontwrichting voorkomen wordt. Nog te weinig wordt beseft, dat het instituut der medisch opvoedkundige bureaux één der grondpijlers van onze geestelijke volksgezondheid is en dat geen kapitaal — hoe dan ook belegd — maatschappelijk beschouwd zo nuttig rendement geeft als het geld, hetwelk besteed wordt tot uitbreiding van deze waardevolle sociaal-paedagogische instantie. De hulp en leiding, die zij aan het jonge, zorgen gevende kind biedt, is tevens een leerschool voor het gezin, dat daardoor beter voor zijn taak bekwaamd wordt. Een regering, die het accent niet op deze tak van voorzorg legt, zal het noodgedwongen op de nazorg moeten doen. Wat aan de voorzorg onthouden wordt, komt in veelvoud op de rekening voor, die aan de gemeenschap gepresenteerd wordt voor uitgaven aan politie, gestichten en economische schade, waarbij dan nog gezwegen wordt over het leed waarmee dit alles gepaard gaat.

3. *Herstellingsoorden voor het kind met aanpassingsmoeilikheden.*

Het is een te eng standpunt, dat alleen het lichamelijk zwakke kind voor herstel tijdelijk naar buiten zou moeten. Hetzelfde geldt minstens evenzeer voor het kind, dat opvoedingszorgen geeft. Door gebruik te maken van herstellingsoorden, kampen, tehuisen voor hellpaedagogische behandeling, vacantieoorden enz. is het mogelijk ook deze jeugd in kritieke en gevoelige ontwikkelingsperioden op te vangen. Niet alleen het kind wordt daardoor geholpen, maar ook de ouders, vooral de moeder, die hierdoor de ontspannende en tegelijkertijd bemoeigende rust gegeven kan worden, welke zij dikwijls zo dringend behoeft. Het is een punt, dat in de strijd om het behoud van kind en gezin ernstig de aandacht verdient.

4. *Uitbreiding van de psychotechnische voorlichting ten dienste van de beroepskeuze.*

Hierdoor zou voor miljoenen aan geld en bergen aan teleur-

stelling en geestelijke overbelasting aan ons volk bespaard kunnen worden. Onze jeugd profiteert onvoldoende van de mogelijkheden waarover de moderne psychologie beschikt doch die in de industrie en handel allang succesvol worden toegepast. Het gevolg is, dat velen struikelen en door schade en schande de weg moeten vinden naar het vak of beroep waarvoor zij geschikt zijn. Een even triest gevolg is, dat elke tak van ons onderwijs zowel in financieel opzicht als qua opleidingsinstituut zwaar gebukt gaat onder het feit, dat ongeveer één derde der leerlingen niet mee kan komen. Minstens een even groot gedeelte der mensen in het vak- en beroepsleven staan daardoor op een verkeerde plaats en belevan onvoldoende arbeidsvreugde, daar zij werk moeten verrichten, dat niet strookt met hun aanleg en capaciteiten.

5. *Differentiatie der bijzondere scholen.*

Naast onze voortreffelijk georganiseerde scholen voor zwakzinnige kinderen hebben wij dringend behoefte aan oprichting van scholen voor kinderen, die aan dusdanige storingen in het wils- en gevoelsleven lijden, dat zij op de gewone school niet thuis horen. Zij zijn daar een last voor het onderwijs, dat in zijn systeem niet op hen berekend is, waardoor deze kinderen in hoge mate hinderlijk worden, maar ook zelf niet tot hun recht komen. Voor hen hebben wij nodig scholen, zoals wij die in Amsterdam en Rotterdam kennen, als de A. H. Gerhard- en de Hermann Franckeschool. Oprichting of uitbreiding van deze scholen is niet alleen nodig in de steden maar ook op het platteland in de vorm van streekscholen. Zij maken het mogelijk, dat de opvoeding van deze groep van afwijkende kinderen in de maatschappij gehandhaafd kan blijven en dat velen een lijdensweg van mislukking, die dikwijls eindigt in een gesticht of inrichting, bespaard wordt.

6. *Activering van de jeugdbeweging.*

Meer dan vroeger moeten alle vormen van jeugdwerk en jeugdbeweging geactiveerd worden om deel te nemen aan de bestrijding van de verwaarloosde en misdadige jeugd. Men dient de jeugdleiders er van te doordringen, dat het „meenemen” van deze kinderen en belangstelling voor hen tonen één der plichten van het jeugdwerk is. Deze kinderen worden maar al te gemakkelijk uitgeschakeld als lastig en aan hun lot overgelaten, daar zij zich in het verenigingsleven aan de geldende regels en gewoonten onttrekken. Daar komt nog bij, dat bij vele opvoeders de opvatting ingeworteld is, dat de asociale

jeugd infectiegevaar zou opleveren. Een opvatting, die overwegend op vooroordeel en onvoldoende kennis van het wezen van het asociale gedrag berust. Een dergelijk gevaar kan er inderdaad bestaan, maar dan toch alleen daar waar het jeugdwerk in een sleurgang verloopt, waarin het asociale element een frisse, zij het negatieve geest brengt, die dan de positieve, maar saai-kleurloze van de jeugdvereniging bedreigt. Een dergelijk jeugdwerk heeft echter met het begrip „jeugdbeweging” weinig te maken, want juist deze laatste, met de haar kenmerkende accentuering van het verantwoordelijkheidsbesef en vormgeving aan het gevoels- en wilsleven, kan veel doen om de heraanpassing van de sociaal-labiele in de juiste banen te leiden. Een vereiste is echter, dat de jeugdleiders inzicht bijgebracht wordt in de veelkleurige achtergrond van het dissociale gedrag. Het „door en voor de jeugd” moet ten aanzien van het bedreigde kind niet een misbruikte leuze blijven, maar gezien worden als een stuk sociaal-paedagogische therapie van ongekende waarde. In de tijd, die achter ons ligt is dit onvoldoende tot uiting gekomen, doch veel wijst erop, dat de toekomst in deze een grote belofte inhoudt, wanneer de jeugd als mede-opvoeder ingeschakeld wordt. Overal dient het clubhuiswerk voor de rijpere jeugd door overheid en particulier initiatief krachtig ter hand te worden genomen. „De cost gaet voor de baet uyt” en het geld aan de oprichting van clubhuizen besteed kan met woekerwinst in mindering gebracht worden op de uitgaven, die voor de bouw van dure gestichten nodig zijn.

De bijzondere jeugdzorg.

Ook in het repressieve werk is voorkomen beter dan genezen.

Deze treedt pas naar voren, wanneer stoornissen in het milieu, bij het kind of bij beiden tot bijzondere maatregelen nopen in de verpleging en opvoeding. Dit is het geval voor door den kinderrechtter te behandelen kinderen, voor hen wier verzorging onder de Armenwet ressorteert, voor de bedreigde, onbeschermde jeugd in de z.g. vrije verpleging en voor de kinderen van ongehuwde moeders. Door de oorlog komt daar nog bij de grote groep van oorlogsslachtoffers, zoals de kinderen wier ouders of verzorgers voor het vaderland vielen, de Jodenkinderen, wier ouders tijdens deportatie of in concentratiekampen omkwamen en de kinderen van N.S.B.-ers, wier ouders geïnterneerd of veroordeeld werden.

Tot hertoe waren de belangrijkste wapens in de strijd tegen jeugdverwaarlozing en misdadigheid onze Kinderwetten. Dit samenstel van wetten en maatregelen, die in 1905 in werking

traden en sindsdien herhaaldelijk gewijzigd en aangevuld, bracht ons de aantastbaarheid van de ouderlijke macht en voogdij, de organisatie van het Rijkstucht- en opvoedingswezen, het instituut van de voogdijraad, kinderrechtter en gezinsvoogdij en verder de verschillende kinderstraffen en maatregelen. Zij luidden een haast revolutionaire ommekeer in, daar het mogelijk werd tegen plichtverzakende en onmachtige ouders doeltreffend op te treden en we de beschikking kregen over observatiehuizen, rijksgestichten, ambtenaren voor de kindervetten en rijkssubsidies. Hierdoor ontstond een bloeiend particulier initiatief. Dank zij het regeringssubsidie konden tal van particuliere verenigingen zich nu gaan wijden aan de opvoeding van regerings- en voogdijpupillen. En wat nog belangrijker was, een andere zienswijze ten aanzien van de verwaarloosde en criminele jeugd en een andere behandelingswijze had zijn intrede gedaan. In een betrekkelijk kort tijdsverloop kwam de beruchte jeugdrecidive van een hoogte- op een laagtepunt en hierdoor werd bewezen, dat niet toepassing van straf- en tuchtmaatregelen, maar in hoofdzaak de heropvoeding en verbetering der milieu-omstandigheden de meest productieve werkwijze was. Wanneer we dan ook in deze bijdrage meerdere malen de op onze Kinderwetten gebaseerde kinderbescherming kritisch belichten of aanvullingen en veranderingen zullen voorstellen, dan is dit om het populair uit te drukken als de kritiek van stuurlul, die trots zijn op de prestaties en capaciteiten van hun oude boot en haar uit liefde voor de zeevaart ter reparatie op de helling plaatsen. Zoals een schip, dat niet naar de eisen van de tijd verbeterd en verbouwd wordt, veroudert, zoals elk bedrijf dat niet ten onder wil gaan zich tijdig dient aan te passen, zo moet ook de kinderbescherming, wil zij op haar taak berekend blijven, haar bakens verzetten als het getij verloopt. Wij noemen eerst enkele der belangrijkste punten, die dringend de algemene aandacht vragen, om daarna een praktijkplan uit te stippelen voor een gezonde, sociaal goed-functionnerende bijzondere jeugdzorg.

1. *Geen strafrechtelijke vervolging van kinderen beneden de 18 jaar.*

Nodig is een wet, die dit verbiedt. De civielrechtelijke behandeling geeft niet alleen een grotere vrijheid van handelen, is niet alleen soepeler, maar maakt het bovenal mogelijk de behandeling van kinderen en jeugdigen in een paedagogische sfeer te houden. Door uitschakeling van de strafrechtelijke vervolging van jeugdigen beneden de 18 jaar zouden wij tevens verlost zijn van de ongelijke behandeling van kinderzaken, zoals wij die

thans kennen in de verschillende arrondissementen van ons land. Wij zouden tevens niet meer gebonden zijn aan de voor kinderen zo ongeschikte eisen en formele gang van zaken, die het straf- en strafprocesrecht nu eenmaal kenmerken. We zouden tevens met blijdschap afscheid kunnen nemen van het uit ons kinderstrafrecht nog niet verdwenen principe van afschrikking en vergelding en van de monstruositeit, dat het Huis van Bewaring als detentieverblijf voor kinderen kan worden aangewezen. De tuchtscholen zouden in mindere mate die klanten krijgen, welke gezin hun leeftijd en de aard hunner moeilijkheden, daar niet thuis horen. Opvoedkundig beschouwd zouden we over de gehele linie slechts een winst boeken.

2. *Eindelijk adoptie.*

Er is behoefte aan een wet, die de adoptie regelt. Aan een groot aantal kinderen kunnen hierdoor de rechten toegekend worden, welke voor gewone, wettige kinderen gelden en hun kan een eigen tehuis worden gegeven. Hierdoor vervalt dan de noodzakelijkheid om — zoals voor de oorlog het geval was — op slinkse wijze pleegkinderen uit Engeland en Zwitserland te halen en allerlei sluiptwegen te bewandelen om deze kinderen de naam der pleegouders te geven. Ook in eigen land zou dan een einde komen aan het gesol met jonge kinderen, waarvan ongetrouwde moeders zich willen ontdoen en waarop vrijwel geen controle bestaat. Aan de wens van vele gezinnen, die oprechte behoefte gevoelen, een onverzorgd kind als eigen in hun milieu op te nemen, wordt dan op de juiste wijze tegemoetgekomen, terwijl men de betrokken kinderen een betere kans op gunstige uitgroei en ontwikkeling geeft. De toewijzing van een kind aan een adopterend gezin moet echter afhankelijk gesteld worden van de uitslag van het onderzoek en het advies door een medisch opvoedkundig bureau, dan wel door een andere bevoegde instantie uitgebracht.

3. *Bescherming van het kind van de ongetrouwde moeder.*

Dringend gewenst — de gevolgen van de oorlog maken het nog klemmender — is de instelling van een wettige verplichting tot aangifte van de geboorte en verblijfplaats van kinderen van ongetrouwde moeders bij een centraal bureau, dat samenwerkt met de F.I.O.M. (Federatie van Instellingen voor Ongetrouwde Moeders en haar kind). Deze instantie moet uitgebouwd worden tot een landelijk centrum voor hulpverlening en controle. Vóór de oorlog schommelde het aantal dezer kinderen om de 2500 per jaar. De na-oorlogse periode zal aanvankelijk daarvan een

veelvoud te zien geven niettegenstaande het gebruik van voorbehoedmiddelen sterk is toegenomen. Wat de Duiters en de Geallieerde troepen ons na zullen laten is nog niet te overzien, doch de cijfers uit andere bezette landen stemmen niet tot optimisme. In alle geval moet de bijzondere jeugdzorg in deze op haar taak berekend zijn en zo weinig mogelijk de vruchtafdrijving en andere wanhoopshandelingen van de jonge ongetrouwde moeder of verwaarlozing van haar kind in de hand werken. Elke vorm van schijnheilige houding ten aanzien van dit probleem moet vermeden worden, want slechts hierdoor is het gevaar van de engeltjesmakerij en het gekwansal met kinderen te keren en de aantasting van onze volksgezondheid te vermijden. Wij dienen de toestand nuchter en menselijk onder het oog te zien en de ongetrouwde moeder en haar kind de helpende hand toe te steken.

4. *Contrôle op de „onbeschermde jeugd” in de z.g. vrije verpleging.*

Er bestaat grote behoefte aan een pleegkinderwet, welke verbiedt, een pleegkind zonder vergunning in een gezin of tehuis op te nemen. Deze vergunning moet pas verkregen kunnen worden, als het resultaat van het onderzoek naar kind, plaats en pleeggezin bevredigend is. Hierdoor zouden de zo schadelijke uitwassen van de thans niet onder toezicht staande gezinsverpleging uitgeroeid kunnen worden en zouden wij tevens af kunnen rekenen met het kankergetel der ongecontroleerde kindertehuizen. De situatie is thans zo, dat enkele steden in politieverordeningen weliswaar preventieve of repressieve bepalingen kennen, doch deze zijn soms onbevredigend geredigeerd, terwijl de te kwader trouw zijnde pleegouders of exploitanten van kindertehuizen eenvoudig door naar elders te verhuizen hun snode bedrijf ongestoord kunnen voortzetten. In deze na-oorlogse tijd dreigt ernstig het gevaar van opleving van dergelijke trieste kinderbedrijven met alle ellende daaraan verbonden. Ons volk is waarlijk genoeg gewaarschuwd, de regering evenzeer. In 1915—1916 luidde de vereniging „Onderlinge Vrouwenbescherming” de noodklok. In 1921 drong een Commissie van de Armenraad in een rapport op maatregelen aan en in 1922 signaleerde een inspectrice van de Kinderpolitie gevallen van engeltjesmakerij. In 1930 richtte de Federatie van Instellingen voor Kinderbescherming te Amsterdam, op grond van ongunstige gevallen, die haar bekend waren, een waarschuwend schrijven tot de Bond tot Kinderbescherming en drong ernstig op een regeling van het toezicht op pleegkinderen aan. In 1934 verschenen de bekende geschriften van de Ned.

Vereniging van Armenzorg en Weldadigheid, die op deze materie betrekking hadden en werd op een wettelijke regeling bij de regering aangedrongen. Vier jaar later informeerde een commissie bij den betrokken minister of aan haar voorstel-wetsontwerp inzake de controle op ongecontroleerde kindertehuizen aandacht was geschonken, bij welke gelegenheid ernstige overweging van het ontwerp werd toegezegd. Daarbij is het intussen gebeven. In Februari 1940 wees ik in mijn boek „Gezinsverpleging” scherp op de grote lacunes en wantoestanden in deze ongecontroleerde, vrije verpleging, doch verbetering bleef uit. Gewaarschuwd is er waarlijk genoeg en de nood stijgt door de tijdsomstandigheden steeds hoger. De tijd dat er niet meer gepraat maar wat gedaan moet worden is waarlijk aangebroken, want over een paar maanden vragen enige duizenden kinderen extra de aandacht.

5. Centralisering van de controle op de gevallen, die onder armenzorg ressorteren.

Dit geldt zowel kinderen geplaatst in gestichten als in de gezinsverpleging. De toestand is zo, dat de 1000 gemeenten, die ons land telt, op eigen houtje, zonder dat er enige rijkscontrole is, armlastige kinderen ter verpleging in gezinnen of gestichten kunnen onderbrengen. Treffen wij bij grote gemeenten bij de Dienst van Sociale Zaken daarvoor een aparte afdeling aan, die soms eigen inspectie en eigen tehuizen heeft, dan wel met erkende verenigingen op het gebied van de kinderbescherming samenwerkt, bij tal van kleine gemeenten is de toestand geheel anders. Voor dergelijke gemeenten is de zorg voor de armlastigen financieel dikwijls een zware dobber, waardoor het gevaar ontstaat, dat men de oplossing in de richting van de goedkoopste verpleging zoekt. Hiermede wordt de deur geopend voor allerlei wantoestanden, die — ongecentraliseerd als deze tak van kindercare is — slecht ter ore komen en daardoor ongehinderd kunnen blijven bestaan. Overigens liggen er tussen duidelijk uitgesproken exploitatie van kinderen enerzijds en een bevredigende verzorging en opvoeding anderzijds tal van schakeringen van kinderleed, die maar al te zeer bekend zijn aan deskundigen, maar die in dit soort gestichtsen gezinsverpleging een stukje problematiek vormen, waarvan de verzorgende overheidsinstanties dikwijls niet het minste begrip hebben. Volgens de Armenwet, waarin trouwens slechts summiere voorschriften voorkomen betreffende de zorg voor de armlastige kinderen, is aan B. en W. der gemeente de controle op de naleving van de verschillende voorschriften over-

gelaten. Men kan er van op aan, dat B. en W. — wanneer dergelijke kinderen door hen uitbesteed zijn bij ongecontroleerde burger- of kerkelijke instellingen — het deze niet lastig zullen maken met „paedagogische” eisen. Zulk een „uitbesteding” draagt bovendien maar al te gemakkelijk het vernederende stempel der bedeling. Dat trouwens ook bij grote gemeenten deze tak van verzorging niet altijd aan behoorlijke paedagogische eisen voldoet, springt wel scherp naar voren, als men in een jaarverslag van de Dienst van Maatschappelijk Hulpbetoon van één onzer grootste steden de zelfs voor ondeskundigen ontstellende mededeling kan lezen betreffende de gestichts- en gezinsverpleging van meer dan 1000 kinderen: „Bij ook dit jaar enige malen herhaald controlebezoek is wederom gebleken, dat de verzorging, behoudens een hoogst enkel geval, waarin o.a. op de slaapgelegenheden aanmerking moest worden gemaakt, niets te wensen overlaat. Het gedrag der verzorgden heeft geen aanleiding gegeven tot het treffen van bijzondere maatregelen. Slechts in een enkel geval moest daartoe worden overgegaan. In enkele gevallen kon door wijziging van gestichts- in gezinsverzorging een terugkeer in het maatschappelijke leven worden mogelijk gemaakt.” Wanneer men naast zulke mededelingen — die elk jaar met een kleine variant weer getrouw in de jaarverslagen van deze Dienst verschijnen — het nuchtere feit stelt, dat een vereniging met een deskundige staf bij de toepassing van gezinsverpleging toch altijd weer voor het probleem staat, dat ongeveer 25 % der geplaatste kinderen door aanpassingsmoelijkheden min of meer in een conflictssituatie geraakt, dan wordt het pas duidelijk, hoe weinig waarborgen voor een werkelijke paedagogische behandeling zelfs een „formeel” goed in orde zijnde Dienst van Maatschappelijk Hulpbetoon biedt. Wat voor de gezinsverpleging geldt, is in nog sterkere mate van kracht voor de gestichtsverpleging. Zo zijn onze weeshuizen een complex geworden van vervallen, half en heel leegstaande gebouwen. Met enige uitzonderingen van uitstekend gebouwde, geoutilleerde en verzorgde tehuizen is het totaal zó, dat het paedagogisch beschouwd de toets van de kritiek niet kan doorstaan. Door de toename van de gemiddelde levensduur der mensen is het aantal wezen de laatste decennia dusdanig teruggelopen, dat de weeshuizen een uitstervend instituut waren. Maar daarnaast is ook hier de oorzaak van de onbevredigende toestand en de verworping het gemis aan rijkscontrole. Het is dezelfde klacht als kan gelden ten aanzien van de gezinsverpleging door instellingen van armenzorg toegepast. Men behoeft over niet al te veel fantasie te beschikken om op grond van analogie te durven besluiten.

dat, als de gecontroleerde gezinsverpleging binnen het kader van de justitiële kinderbescherming in veel opzichten aan verbetering toe is, de deskundig onvoldoende gecontroleerde gezins- en gestichtsverpleging binnen het kader van de armenzorg nog heel wat bedenkelijker hiaten zal vertonen. Nodig is inschakeling van geschoolde streekinspectrices voor de dorpen, contact van de — latere te bespreken — arrondissementsjeugdleden met de grote gemeenten, om zó tot samenwerking te geraken voor het verkrijgen van een beter gefundeerde toepassing van de repressieve hulp aan armenzorgkinderen. Een richting, die trouwens reeds voor de oorlog door enkele vooruitstrevende Sociale Diensten, zoals die van de gemeenten Dordrecht en Utrecht gezocht werd.

Tot op heden is het hele gebied van de armenzorg, afdeling kinderen, wel uitermate stiefmoederlijk bedacht. Zeer heeft daartoe bijgedragen, dat de officiële kinderbescherming zich praktisch met dit terrein niet bemoeide, omdat zij op juridische gronden een grenslijn trok tussen deze twee gebieden. Dit gold echter niet ten aanzien van gemeenten, wier Sociale Diensten verenigingen voor kinderverzorging hebben opgericht of op een andere wijze de voogdij over de kinderen op zich namen. Bij de meeste gemeenten is dat niet het geval, zodat zij buitengesloten bleven van de nieuwere inzichten en toepassingen op het gebied der kinderverzorging. In onze tijd moesten al deze takken van overheidszorg onder de Centrale Jeugdraad ressorteren en zou hierdoor meteen een eind gemaakt worden aan de huidige sociaal zo onbevredigende en voor de betrokken kinderen zo schadelijke situatie.

6, 7 en 8. *Opleiding personeel, gezins- en gestichtsverpleging.*

Een keten is nooit sterker dan zijn zwakste schakel. De ernstige stagnatie in onze repressieve jeugdzorg berust op de leemten in de opleiding van het personeel, de organisatorisch gebrekkige opzet van de gezinsverpleging in het algemeen en de onvoldoende differentiatie van de gestichtsverpleging. Deze punten worden slechts aangestipt, daar zij de basis vormen van de bijzondere jeugdzorg en daarom volledigheidshalve hier ondergebracht moesten worden. Zij worden elders nader uitgewerkt.

9. *Strijd tegen versnippering door samenwerking.*

Ons land telt ongeveer 500 verenigingen, die zich met gestichts- en gezinsverpleging bezighouden. Men kan er als democraat waarlijk trots op zijn, dat onze geloofs- en wereldbeschouwingen in zo verscheiden vormen uitdrukking kunnen vinden. Het

gevaar is echter, dat we door de bomen het bos niet meer zien. Nodig is een vereenvoudiging in die zin, dat we volstaan kunnen met een viertal federaties, n.l. een R.K., een protestants-christelijke, een Joodse en een humanitaire. Binnen het verband van elke federatie moet dan een sluitend geheel verkregen worden van medisch opvoedkundige bureaux, verenigingen van gezinsvoogden, observatiehuis, gezinsverpleging, gestichten, kamp en nazorg. De vertegenwoordigers van de federaties vormen met een zo klein mogelijk gehouden aantal beroepsdeskundigen en vertegenwoordigers van de betrokken departementen de Centrale Raad voor Bijzondere Jeugdzorg. Hierdoor scheidt men een instantie van waaruit leiding, controle en stimulering kunnen uitgaan en waardoor het repressieve werk steeds aangepast kan blijven aan de eisen des tijds. We zouden dan verlost zijn van het eeuwig vergaderen in te groot verband en het oneindig aantal commissies en rapporten, die uiteindelijk zo weinig vooruitgang gebracht hebben, hoeveel goeds ze ook aan voorstellen, ideeën en plannen inhielden. Voor de verenigingen moet door de Regering de aansluiting bij de Federaties verplicht gesteld worden evenals het zitting nemen van de Federaties in de Centrale Raad voor Bijzondere Jeugdzorg.

Ons land heeft praktisch op elk gebied van de preventieve en repressieve jeugdzorg toepassingen, die de toets der internationale critiek kunnen doorstaan. Het is haast een stukje tragiek, dat we niet de kracht vinden om het beste wat we bezitten ten algemene nutte te maken. Zowel op het internationale congres voor heilpaedagogiek, in 1939 te Genève gehouden, als in de internationale studieweken, gewijd aan het kind als oorlogsslachtoffer en gehouden te Zürich in September 1945, bleek, dat Nederland, wat zijn medisch-paedagogische bureaux, psycho-technische voorlichting, observatiehuizen en paedologische instituten, gezins- en gestichtsverpleging betreft, waarlijk van andere landen niet veel nieuws kon leren. Opvoedingsprincipes, die in het laatste congres (1945) als hoogst modern golden en ter navolging zeer aanbevolen werden, zoals zelfbestuur in gestichten en kampen, opvoeding op de grondslag van familielevens in het internaat en coëducatie, blijken hier niet alleen bekend, maar zelfs sinds jaar en dag toegepast. Opvallend was hoe weinig van dit alles tot het buitenland is doorgedrongen en, wat nog erger is, hoe weinig in eigen land geprofiteerd werd en wordt van elkaars ervaringen, tot schade van onze kinderen en van ons volk.

Nu ons land door de oorlog in zeer beroorde toestand verkeert, gaat het niet aan om bij de toch al overmatig met zorgen belaste regering uitsluitend om geld aan te kloppen, teneinde een

reorganisatie door te kunnen voeren. Wij zullen dit laatste zeker wel nodig hebben, doch primair is de eis door interne reorganisatie de bestaande inrichtingen en verenigingen beter op elkaar af te stemmen en bovenal de strijd aan te binden tegen de ons werk kenmerkende verzwakkende versnippering. In hoofdzaak zal een coördinatie plaats moeten vinden om een meer centrale, doelmatige werkwijze te verkrijgen.

De Centrale Raad en de Arrondissementsraden van Bijzondere Jeugdzorg

De ziekte van onze tijd, overigens niet vrij van nazi-smetten, is om alles te willen „bundelen” en „overkoepelen”. Daaruit vloeit ons streven niet voort, daar wij, in tegenstelling met de ietwat fascistisch aandoende zucht tot regelen en dwingen van bovenaf, op grond van een kritische beschouwing van de kinderbescherming de zwakke punten willen aangeven en door de correctie daarvan tot een betere opzet willen geraken. Het falen van onze kinderbescherming heeft met de oorlog zelf niets te maken, want zij was reeds daarvoor niet op haar taak berekend. Zelfs de van overheidswege gesubsidieerde en gecontroleerde kinderbescherming was toen al geruime tijd het onderwerp van critiek, men denke slechts aan de slecht georganiseerde gezinsverpleging en de stagnerende gestichtsverpleging. In de jaarverslagen van de Voogdijraden werd telken jare opnieuw geklaagd over de gebrekkige outillage en de onmacht om de arbeid enigszins naar behoren te kunnen verrichten. De druk van de bezuinigingsmaatregelen werkte de afbrokkeling geducht in de hand. Het instituut der observatiehuizen kwam niet tot behoorlijke ontwikkeling; integendeel, en in de huizen van bewaring werden nog steeds jonge kinderen opgenomen. De klachten, dat men met de oudere jongens en meisjes geen raad wist, waren legio. Telkens is er op gewezen, dat, gezien de zo verschillende mogelijkheden tot voorlichting van het ene Arrondissement vergeleken bij het andere, er in de werkelijkheid van rechtsgelijke behandeling niet veel terecht kwam. Zo kan men doorgaan. Het principe, dat het particulier initiatief leiding-gevend moet zijn, de overheidsbemoeying slechts aanvullend, deed zich van zijn schadelijkste zijde kennen. Het op zichzelf zo nuttige werk van nationale federaties als de Nederlandse Bond tot Kinderbescherming en de Vereniging voor Armenzorg en Weldadigheid kwam niet tot zijn recht. Het ontbrak nergens aan goede wil, evenmin aan grote toewijding, maar alles verzandde in onmacht, door versnippering en gemis aan deskundigheid. De overheid, die leiding had moeten geven, bleef — geremd door de gevolgen van

haar bezuinigingspolitiek — op de achtergrond en volstond met een te passieve controle. Nog ernstiger was de toestand op andere gebieden van bijzondere jeugdzorg, zoals ten aanzien van de kinderen, wier verpleging op grond van de Armenwet moest plaats vinden. Deze wezen, halfwezen en gasthuiskinderen hadden, evenals de bedreigde jeugd, die in vrije verpleging was ondergebracht, ternauwernood de aandacht, daar een centraal toezichhoudende instantie of inspectie niet bestond. Thans dreigt een ernstige toeneming van jeugdverwaarlozing en -misdadigheid. Het leger van de ontwrichte kinderen en jeugdigen neemt afmetingen aan als nooit tevoren. Niet alleen een groep van 50.000 kinderen, die in meerdere of mindere mate als oorlogsslachtoffer kunnen worden beschouwd, dwingen tot onmiddellijk ingrijpen, ook de gevolgen van de demoralisatie maken de situatie kritieker dan ooit en eisen maatregelen. Vijf jaar van bezetting liggen achter ons, 22 doden hebben wij als slachtoffer van de oorlog te betreuren op elke 1000 inwoners, 200.000 huizen zijn vernield en eenzelfde aantal beschadigd. Men kan ternauwernood beseffen wat een psychische druk dit alles op het gezinsleven uitoefent en hoe hierdoor de ontworteling van de kinderen bevorderd is. Tienduizenden gezinnen maakten een vaderloos tijdperk door en bijna evenveel moeders werden zowel geestelijk als lichamelijk overbelast en velen van hen, die zich in de moeilijke periode voor hun gezin staande wisten te houden, lijden thans onder de reacties van moeheid en nervositeit. De „sigaret- en sier”-prostitutie, de zwarte handel, roven, liegen en knoeien tierden welig en wel niemand zal geloven, dat dit alles, wat zijn gevolgen betreft, door het beëindigen van de oorlog vanzelf is teruggeëbd. Onze huidige bijzondere jeugdzorg is op de daaruit voortvloeiende jeugdverwaarlozing niet berekend en als er niet met man en macht toe wordt overgegaan, dit werk te reorganiseren, is de ramp niet te overzien. Niet alleen de dijken der geïnundeerde gebieden vragen om versterking; die op het gebied onzer jeugdbescherming vertonen minstens even bedenkelijke bressen. De liefde voor de misdeelde jeugd, uit welke bron dan ook afkomstig, is op zichzelf onvoldoende, als zij niet gepaard gaat met deskundigheid, d.i. kennis, inzicht en begrip voor organisatie, Gemeenschapsplicht, liefde en bekwaamheid moeten, verenigd in overheidsbemoeying en particulier initiatief hun uitingsvorm vinden en als zodanig zou men de oplossing kunnen zoeken in de Centrale Raad voor de Bijzondere Jeugdzorg als nationale leidinggevende organisatie met de Arrondissementsraden voor de Bijzondere Jeugdzorg als uitvoerende landelijke organen voor het preventieve en repressieve werk.

De Centrale Raad als werkorgaan.

Dit moet het door de regering ingesteld, gezaghebbend, deskundig leidinggevend, stimulerend en controlerend centrum worden. Het geeft:

1. leiding aan de landelijke centra, de Arrondissementsraden voor de Bijzondere Jeugdzorg, waarvan het de toporganisatie is.
2. leiding aan het preventieve werk, zodat dit met het representieve een sluitend geheel wordt. Hiervoor is echter nodig een bureau onder leiding van een deskundige als beroepskracht. Onder deze afdeling ressorteert het bevorderen van de oprichting van medisch paedagogische bureaux, het verbeteren van de rapportage in het algemeen, de voorlichting van gezinsvoogden, de leiding en opleiding van de ambtenaren voor de Kinderwetten, en de samenwerking met allerlei instanties, die zich op het gebied van het preventieve bewegen. Het activeren van clubhulzen, speeltuinen en het bevorderen van maatregelen zoals die welke wij reeds eerder bespraken, het stimuleren van de uitbreiding van de kinderpolitie en de toepassing van psychotechnische bureaux. Op civiel- en strafrechtelijk gebied zou zij moeten streven naar de verbetering van de positie van het natuurlijke kind, een paedagogisch en psychologisch meer verantwoorde toewijzing van kinderen bij echtscheiding en ten aanzien van de strafrechtelijke behandeling van jeugdigen zou zij een bres moeten slaan in de zo beklemmende juridische ommuring om meer ruimte te krijgen voor paedagogische behandeling.
3. leiding aan de gezinsverpleging. Hiervoor is nodig een bureau onder een deskundige beroepskracht, die zijn aandacht moet geven aan de organisatie, toepassing en techniek op dit terrein en tevens de opleiding ter hand neemt.
4. leiding aan de gestichtsverpleging door een sectie onder een deskundige beroepskracht. Diens taak zal in het bijzonder zijn om de verschillende gestichtsvormen te coördineren, zó dat een doelmatig en sluitend geheel van gestichtstypen, zowel wat de heropvoeding, de vakopleiding als wat de differentiatie betreft, verkregen wordt. Ook hier is de opleiding een brandende kwestie, die nodig aan de orde moet worden gesteld. De onder 3. en 4. genoemde afdelingen dienen tevens een bindende salarisschaal vast te stellen, die voor de maatschappelijke werkers een redelijk bestaan waarborgt, hetgeen thans niet het geval is.
5. Voorlichting en advies ten dienste van particulier initiatief en overheidsorgaan. Enerzijds dient de Centrale Raad de vraagbaak te zijn op het gebied van de Bijzondere Jeugdzorg, het

overheidsorgaan?

contactcentrum met alle mogelijke instanties, het bureau voor documentatie en statistiek, voor mededelingen betreffende de techniek van het werk, voorschriften, wetten en nieuwe inzichten. Deze sectie moet voor de representatie zorgen in het buitenland, het contact met de vakpers en congressen. Zij dient tevens een centrum te zijn van propaganda, van contact met pers, film en radio, om de belangstelling voor de bijzondere jeugdzorg bij het volk te activeren.

6. Leiding aan een economische afdeling als Centrale voor inkoop ten bate van instellingen.

Werkwijze: de staf van beroepswerkers dient zo beperkt mogelijk te blijven. Leider van de Centrale Raad is een secretaris, wiens aanstelling van overheidswege op dezelfde manier zou kunnen plaats vinden als die van den Secretaris van de Armenraad. Als deskundige beroepskrachten staan hem terzijde de leiders van de verschillende genoemde bureaux of secties. Overwogen moet worden of het enorme kapitaal der weeshuizen, dat „bevoren” in de safes onzer banken ligt, niet vrij te maken is om productief te worden aangewend ten bate van de ontwrichte jeugd in herrijzend Nederland. Een belangrijke besparing is, dat de thans veelsoortige overheidsinspectie, die in de praktijk zo weinig doelmatig blijkt, zou kunnen vervallen. De Centrale Raad zou — zoals reeds gezegd — gevormd moeten worden door de vertegenwoordigers der verschillende federaties en de vertegenwoordigers van de betrokken departementen. De beroepsdeskundigen zouden als adviserend lid in de C.R. zitting moeten hebben. De kracht van deze organisatie is dan dat enerzijds het contact met het particulier initiatief gewaarborgd blijft en dit zijn invloed kan laten gelden, anderzijds interdepartementaal contact bestaat en daardoor met de eisen van overheidswege rekening gehouden kan worden, terwijl het werk levendig en op peil blijft door de medewerking van de beroepsdeskundigen. De besluiten van de C.R. dienen bindend te zijn. Inplaats van zwakheid door vrijheid, zoals voor de oorlog het geval was op het gebied der kinderbescherming, kan dan een bijzondere jeugdzorg ontstaan, die op de basis van vrijwillige samenwerking, berekend is op de jeugdproblemen van deze tijd.

De Arrondissementsraden voor de Bijzondere Jeugdzorg als landelijke centra.

De Centrale Jeugdraad schetsten wij als de toporganisatie die de hoofdlijnen aangeeft. De Arrondissementsjeugdraden zijn echter de organen, die het werk in de praktijk leiden en

bevorderen, coördineren en controleren. De tekening geeft de verschillende functies overzichtelijk en duidelijk weer. Op de voorgrond komt het regulerend karakter dezer Raden. Zij *bemiddelen* bij plaatsing in de repressieve zorg, zij *oefenen de controle uit* op de niet in eigen milieu vertoevende doch in pleeggezinnen of internaten ondergebrachte jeugd, en staan in contact met allerlei instanties op het gebied van het preventieve werk, terwijl zij samenwerken met de organen van de justitiële kinderbescherming. Door dit arrondissementscentrum wordt het evenwicht geregeld tussen voor- en nazorg. Het ondersteunt de oprichting van plaatselijke medisch-paedagogische bureaux, tehuizen voor kinderen van ongehuwde moeders, de uitbreiding van speeltuinen, clubhuizen, de scholen voor kinderen die stoornissen vertonen in gevoels- en wilsleven, Boddaerttehuizen, bureaux voor beroepskeuze, de uitbreiding van de kinderplicht en bevordert alles ter voorkoming van jeugdverwaarlozing en misdadigheid. Aangezien zijn functie niet primair toezichhoudend is, maar ook stimulerend en uitbouwend, ontstaat daardoor peilverhoging over de gehele linie. Waar locale leemten geconstateerd worden of onvoldoende regeling van overheidswege, vestigt het daar de aandacht op van de betrokken plaatselijke instanties en kan tenslotte — als verbeteringen uitblijven — daarvoor de hulp van de Centrale Jeugdtraad inroepen, die zo nodig verdere stappen kan doen. Door de Arrondissementsjeugdtraad krijgen de gebieden van kinderbescherming, armenzorg en de bedreigde jeugd in de thans nog ongecontroleerde verpleging allen gelijkelijck de aandacht. Wij rekenen daarmee voorgoed af met de verwaarlozing van de beide laatstgenoemde takken van sociale zorg, die tot op heden zeer stiefmoederlijk bedield zijn. De Voogdijraad, het Pro Juventutewerk, de arbeidsbemiddeling, de jeugdbeweging en de nazorg voor de voorwaardelijk ontslagen jeugdigen komen door de A.R. tot een meer effectieve bemoeiing. Hetzelfde geldt voor het werk der gezinsvoogden en voor het in het maatschappelijke werk zo belangrijke corps der ambtenaren voor de kindervetten. Door samenwerking, één van de belangrijkste opdrachten van de Arrondissementsraad, wordt de opleiding van het personeel, de gestichtsdifferentiatie en de organisatie en techniek van het werk der gezinsverpleging ten zeerste bevorderd. Tenslotte kan dan ook de kwestie der asociale ouders als landelijk reclasseringsprobleem onder de loupe worden genomen.

Werkwijze.

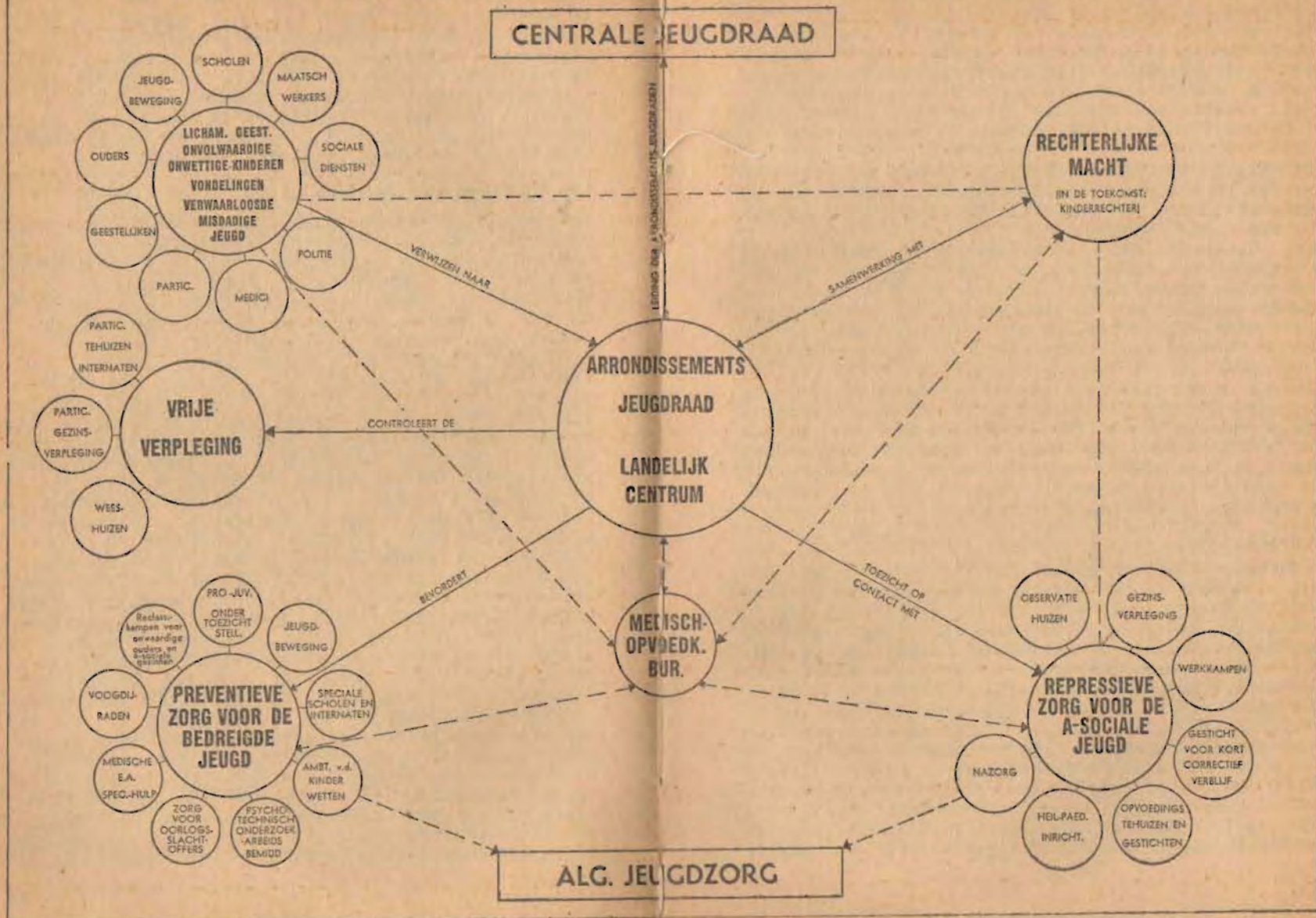
In de A.R. zouden behalve de secretaris — als gesalarieerd

overheidsfunctionaris — zitting moeten nemen de vertegenwoordigers der vier grote groeperingen op het gebied der Bijzondere Jeugdzorg binnen het Arrondissement. Als medewerkers zien wij de streekinspectrices en ambtenaren voor de kindervetten onder leiding van een hoofdambtenaar, welke laatste tevens de leider moet zijn van de vereniging voor gezinsvoogden (werkwijze, voorlichting, cursussen). De A.R. moet de vraagbaak zijn voor de verenigingen. In onze grootste steden zou een „stadsraad” mogelijk en wenselijk zijn, die op dezelfde wijze werkt. (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag).

Op de stoep van Nederland . . .

Die stoep brengt ons een haast onverteerbaar probleem, want daarop staan ruim 50.000 kinderen. Deze noodtoestand laat zich niet bemantelen. De naakte feiten zijn: 20 à 24.000 N.S.B.-kinderen, 4000 Jodenkinderen, 20.000 civiel- en strafrechtelijken en 10.000 armenzorggevallen. In de toekomst en dat zal niet zo lang duren, komen daar nog bij de stroom van kinderen van ongehuwde moeders en de duizenden kinderen van Nederlandse ouders uit Indonesië. Laten wij tenslotte niet vergeten de kinderen, wier ouders hier voor het vaderland gevallen zijn. Ten aanzien van enkele van deze categorieën heeft men noodgedwongen al een uitweg moeten zoeken, hetzij in oorlogstijd door voortreffelijk ondergronds werk, zoals het geval was met de Joodse kinderen, dan wel onmiddellijk na de oorlog, zoals voor de N.S.B.-kinderen. Intussen zijn de verschillende organisaties, die zich met de Joodse kinderen bezig hielden, ondergebracht bij de bij K.B. van 13-8-45 als officieel erkende instantie de „Commissie voor Oorlogspleegkinderen” (O.P.K.). Vrijwel het grootste deel der Jodenkinderen bevindt zich bij niet-Joodse pleegouders, een klein deel is ondergebracht in Joodse instellingen. Thans is het werk der registrering nog in volle gang en zijn er moeilijkheden te over vooral door de „strijdvraag” of de kinderen al dan niet bij niet-Joodse pleegouders kunnen blijven en of zij als orthodox-Jood, Zionistisch of liberaal moeten worden opgevoed. De N.S.B.-kinderen, die aanvankelijk ressorteerden onder Sectie XIV van het Mil. Gezag, werden eveneens voor een groot deel in gezinnen en verder in een honderdtal tehuizen, gestichten en kampen geplaatst. Van 1 Nov. j.l. af ressorteert de zorg voor deze kinderen onder Afd. VII van het Dep. van Justitie onder het Bureau; Bijz. Jeugdzorg. De justitiële kinderbescherming stagneert allerwege. Voogdijraden zitten met duizenden toevertrouwde kinderen in noodtehuizen ondergebracht of noodgedwongen thuis gelaten. Straffen kunnen niet ge-

RIJKSORGANISATIE VOOR BIJZONDERE JEUGDZORG — DE ARRONDISSEMENTS-JEUGDRAAD

bevorderen, coördineren en controleren. De tekening geeft de verschillende functies overzichtelijk en duidelijk weer. Op de voorgrond komt het regulerend karakter dezer Raden. Zij *bemiddelen* bij plaatsing in de repressieve zorg, zij *oefenen de contrôle* uit op de niet in eigen milieu vertoevende doch in pleeggezinnen of internaten ondergebrachte jeugd, en staan in contact met allerlei instanties op het gebied van het preventieve werk, terwijl zij samenwerken met de organen van de justitiële kinderbescherming. Door dit arrondissementscentrum wordt het evenwicht geregeld tussen voor- en nazorg. Het ondersteunt de oprichting van plaatselijke medisch-paedagogische bureaux, tehuizen voor kinderen van ongehuwde moeders, de uitbreiding van speeltuinen, clubhuizen, de scholen voor kinderen die stoornissen vertonen in gevoels- en wilsvleuen, Boddaerttehuizen, bureaux voor beroepskeuze, de uitbreiding van de kinderpolitie en bevordert alles ter voorkoming van jeugdverwaarlozing en misdadigheid. Aangezien zijn functie niet primair toezichthoudend is, maar ook stimulerend en uitbouwend, ontstaat daardoor peilverhoging over de gehele linie. Waar locale leemten geconstateerd worden of onvoldoende regeling van overheidswege, vestigt het daar de aandacht op van de betrokken plaatselijke instanties en kan tenslotte — als verbeteringen uitblijven — daarvoor de hulp van de Centrale Jeugdraad inroepen, die zo nodig verdere stappen kan doen. Door de Arrondissementsjeugdraad krijgen de gebieden van kinderbescherming, armenzorg en de bedreigde jeugd in de thans nog ongecontroleerde verpleging allen gelijkelijk de aandacht. Wij rekenen daarmee voorgoed af met de verwaarlozing van de beide laatstgenoemde takken van sociale zorg, die tot op heden zeer stiefmoederlijk bedield zijn. De Voogdijraad, het Pro Juventutewerk, de arbeidsbemiddeling, de jeugdbeweging en de nazorg voor de voorwaardelijk ontslagen jeugdigen komen door de A.R. tot een meer effectieve bemoeiing. Hetzelfde geldt voor het werk der gezinsvoogden en voor het in het maatschappelijke werk zo belangrijke corps der ambtenaren voor de kindervetten. Door samenwerking, één van de belangrijkste opdrachten van de Arrondissementsraad, wordt de opleiding van het personeel, de gestichtsdifferentiatie en de organisatie en techniek van het werk der gezinsverpleging ten zeerste bevorderd. Tenslotte kan dan ook de kwestie der asociale ouders als landelijk reclasseringsprobleem onder de loupe worden genomen.

Werkwijze.

In de A.R. zouden behalve de secretaris — als gesalarieerd

overheidsfunctionaris — zitting moeten nemen de vertegenwoordigers der vier grote groeperingen op het gebied der Bijzondere Jeugdzorg binnen het Arrondissement. Als medewerkers zien wij de streekinspectrices en ambtenaren voor de kindervetten onder leiding van een hoofdamtenaar, welke laatste tevens de leider moet zijn van de vereniging voor gezinsvoogden (werkwijze, voorlichting, cursussen). De A.R. moet de vraagbaak zijn voor de verenigingen. In onze grootste steden zou een „stadsraad” mogelijk en wenselijk zijn, die op dezelfde wijze werkt. (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag).

Op de stoep van Nederland...

Die stoep brengt ons een haast onverteerbaar probleem, want daarop staan ruim 50.000 kinderen. Deze noodtoestand laat zich niet bemantelen. De naakte feiten zijn: 20 à 24.000 N.S.B.-kinderen, 4000 Jodenkinderen, 20.000 civiel- en strafrechtelijken en 10.000 armenzorggevallen. In de toekomst en dat zal niet zo lang duren, komen daar nog bij de stroom van kinderen van ongehuwde moeders en de duizenden kinderen van Nederlandse ouders uit Indonesië. Laten wij tenslotte niet vergeten de kinderen, wier ouders hier voor het vaderland gevallen zijn. Ten aanzien van enkele van deze categorieën heeft men noodgedwongen al een uitweg moeten zoeken, hetzij in oorlogstijd door voortreffelijk ondergronds werk, zoals het geval was met de Joodse kinderen, dan wel onmiddellijk na de oorlog, zoals voor de N.S.B.-kinderen. Intussen zijn de verschillende organisaties, die zich met de Joodse kinderen bezig hielden, ondergebracht bij de bij K.B. van 13-8-45 als officieel erkende instantie de „Commissie voor Oorlogspleegkinderen” (O.P.K.). Vrijwel het grootste deel der Jodenkinderen bevindt zich bij niet-Joodse pleegouders, een klein deel is ondergebracht in Joodse instellingen. Thans is het werk der registrering nog in volle gang en zijn er moeilijkheden te over vooral door de „strijdvraag” of de kinderen al dan niet bij niet-Joodse pleegouders kunnen blijven en of zij als orthodox-Jood, Zionistisch of liberaal moeten worden opgevoed. De N.S.B.-kinderen, die aanvankelijk ressorteerden onder Sectie XIV van het Mil. Gezag, werden eveneens voor een groot deel in gezinnen en verder in een honderdtal tehuizen, gestichten en kampen geplaatst. Van 1 Nov. j.l. af ressorteert de zorg voor deze kinderen onder Afd. VII van het Dep. van Justitie onder het Bureau: Bijz. Jeugdzorg. De justitiële kinderbescherming stagneert allerwege. Voogdijraden zitten met duizenden toevertrouwde kinderen in noodtehuizen ondergebracht of noodgedwongen thuis gelaten. Straffen kunnen niet ge-

executeerd worden door gebrek aan ruimte, waardoor men ook civielrechtelijk vastloopt zowel met vastzetting- als met observatiegevallen. In de vrije verpleging tieren de wantoestanden weliger dan ooit. Zo werd o.a. kort geleden weer een z.g. particulier ongecontroleerd kinderhuis ontdekt, waar 32 kinderen waren ondergebracht — zelfs door overheidsinstanties — die dusdanig verluisd waren, onder de schurft zaten, aan huidziekte leden en ondervoed bleken, dat de Gemeentelijke Geneeskundige Dienst moest ingrijpen. Eén kind van 11 maanden woog b.v. 9 pond.

In de kranten verschijnen advertenties, waarin nog ongebooren kinderen ter overname worden aangeboden en van wie bij wijze van reclame al vast wordt medegedeeld, dat zij van „gezonde ouders” afkomstig zijn.

Even zorgelijk zijn de noodplaatsingen, die weliswaar tijdelijk een oplossing zijn, maar die in de regel vrij gauw tot klachten over wantoestanden aanleiding geven. Dit geldt zowel voor haastige onderbrenging in pleeggezinnen als voor de slecht geoutilleerde inrichtingen, waarin N.S.B.-kinderen werden ondergebracht en waarover in de pers al enige malen alarm is geslagen.

Eén van de grondstellingen van de Bijzondere Jeugdzorg is, dat *gezinsverpleging* de algemene *heropvoedingsvorm* dient te zijn en *plaatsing in een internaat de bijzondere vorm*, die pas aan de orde komt als de eerste om enigerlei reden minder gewenst is. Maar hiermee staan we midden in de problematiek van de repressieve zorg van tegenwoordig, waar we reeds vóór de oorlog geen uitweg voor hadden gevonden.

Gezinsverpleging.

De hoofdoorzaak dat de gezinsverpleging niet behoorlijk functioneerde moet geweten worden aan het feit, dat de eisen welke het Departement van Justitie aan verenigingen stelt, in paedagogisch opzicht onvoldoende zijn. In ons land houden 500 verenigingen zich bezig met kinderbescherming, waarvan ongeveer 200 met gezinsverpleging. De bittere klacht, welke wijlen Ds. Valeton meermalen in het openbaar uitte, dat het in Nederland voldoende was als men een vereniging had — die rechts-persoon was en in haar statuten de duurzame verzorging van minderjarigen voorschreef — om met voogdijen over kinderen te worden belast en dus voogdijkinderen op te voeden, „ook al was zij verder blind, doof en stom”, is *nog steeds van kracht*. Het zou hoogst onbillijk zijn te veronderstellen, dat de meer dan 2000 vrijwillige medewerkers, die hun krachten aan de gezinsverpleging wijden, dat niet met genoeg toewijding en

lijver zouden doen. Het tegendeel is waar en toch werd door gebrek aan deskundige leiding, door onvoldoende beheersing der techniek, door gemis aan inzicht in het type kinderen en het type pleegouders en door te weinig gebruik te maken van de mogelijkheden, die de moderne paedagogiek en psychologie verschaffen, de gezinsverpleging in haar ontwikkeling belemmerd. Van 1925 af is daarover in de vergaderingen van de Ned. Bond tot Kinderbescherming en in de vakliteratuur onophoudelijk geklaagd. Een in 1937 ingesteld onderzoek, waarvan het rapport gepubliceerd werd in 1939 — Mededeling nr. 44 van de Ned. Bond tot Kinderbescherming — gaf de zwakke kanten en de richtlijnen tot verbetering duidelijk aan. Een permanente commissie voor de gezinsverpleging ontstond onder auspiciën van de Ned. Bond tot Kinderbescherming en luidde de aanval tot verbetering in door benoeming van mejuffrouw Dra. E. van Dillewijn, als ambtenaresse voor de gezinsverpleging. Zij stichtte het instituut der streekinspectrices om op deze wijze de verenigingen te helpen. Mejuffrouw Van Dillewijn viel als slachtoffer van de nazi-terreur, zij overleed in het concentratiekamp Ravensbrück en de commissie zag door de oorlog haar werk lamgelegd. Thans heeft het Centraal Comité voor Kinderbescherming 1945 die taak overgenomen en mejuffrouw K. Mulder de huidige ambtenaresse voor de gezinsverpleging zal weer van voren af aan moeten beginnen. Zo is de toestand. Maar ook deze pogingen kunnen nooit daadwerkelijk succes opleveren als de actie niet krachtiger door de regering ondersteund wordt. Het aantal kinderen voor de oorlog in gezinsverpleging ondergebracht werd op 5000 geschat; echter alleen voor de justitiële kinderbescherming. Andere cijfers waren zelfs bij benadering niet bekend, daar de statistiek ons in de steek liet en geen gegevens kon verstrekken. Verwacht moet worden, dat het aantal zal oplopen tot 30.000.

De N.S.B.-jeugd moet zo gauw mogelijk haar oorlogsetiket kwijtraken en daarvoor is nodig, dat de noodkampen opgeheven worden vóór ze tot kinderrampen verworpen. Politiek gekleurde isolatie-oorden kunnen alleen maar broeinesten worden voor een verkeerde levenshouding en een kweekplaats voor agressies die zich bij een kind zó kunnen verankeren, dat zij in hun verdere leven een bron van conflictsituaties blijven. Niets is zo fataal en in strijd met elk gezond principe van heropvoeding als het gescheiden houden van kinderen van de volksgemeenschap waarin zij thuishoren. In het bijzonder is dat het geval wanneer de isolering plaats vindt in slecht geoutilleerde gebouwen met onervaren personeel. Dergelijke inrichtingen missen juist al die regenererende, individuele en sociale, paedago-

gisch-therapeutische momenten, die het gewone leven van alle dag in zo rijke mate kent. Dat laatste ligt besloten in het contact met het normale huisgezin, de kerk, de school, het werk en de jeugdbeweging. Men kan er niet genoeg op wijzen dat de huidige toestand zo snel mogelijk gelliquideerd dient te worden. We hebben ons een ramp op de hals gehaald door op zo lichtvaardige wijze duizenden gezinnen uit elkaar te halen om nog maar te zwijgen van de enorme bedragen, die dit dagelijks kost.

Ten spoedigste moet worden aangevangen met een stoomopleiding van een 300-tal maatschappelijke werkers, vrijwilligers en beroepskrachten, die al op dit gebied werkzaam zijn en die later als streekinspecteurs(trices) of medewerkers van verenigingen voor gezinsverpleging kunnen optreden. Dit echter is niet voldoende, als de regering niet strengere eisen stelt, opdat in zo kort mogelijk tijdsverloop de outillage en werkwijze der verenigingen verbeterd kan worden. Hiervoor hebben we niet nodig een oneindige reeks van vergaderingen en commissies, maar wel het „team-work” van een klein aantal deskundigen. Behalve dat, dient de ruimte-kwestie voor doorgangshuizen geregeld te worden, want zonder centrum voor doorgang en voor heropname van in de gezinsverpleging mislukgenden, is een behoorlijke toepassing ondenkbaar. Het gaat om een plaatsingscapaciteit voor ongeveer 2000 kinderen. Terwijl het „team”, in samenwerking met de betrokken verenigingen tot een betere opbouw van het werk overgaat, kunnen de medisch-paedagogische bureaux een onderzoek instellen naar de geschiktheid der betrokken kinderen voor de gezinsverpleging dan wel uitmaken naar welk type gesticht de resterende kinderen zouden moeten worden verwezen.

Hiermee zijn we er nog niet, daar zich in de huidige gestichten 16.000 kinderen bevinden, waarvan ongeveer de helft elders thuis hoort. De voor de oorlog geldende verhouding van gestichtsgezinsverpleging als 5 : 7 vloeide voort uit een verkeerde methode, daar tal van verenigingen jonge kinderen zonder meer in gestichten lieten opnemen, maar ook ouderen. Bij een normale toepassing op grond van een behoorlijke selectie zal aanvankelijk een verhouding van 1 : 3 verkregen worden, later zelfs van 1 : 4. Alles hangt echter af van de activiteit van overheidswege, de wil tot medewerking bij de verenigingen, het al of niet slagen der opleiding en tenslotte van het feit, of er salarissen betaald zullen worden aan de beroepswerkers, waarvan zij gehuwd redelijk kunnen leven. Dit was voor de oorlog allerm minst het geval. Wanneer er eenmaal een Centrale Jeugd raad en Arrondissementen jeugd raden zullen zijn, dan kan zowel de distribuering

der gevallen als de technische organisatie en de paedagogische verzorging op beter peil blijven. Zonder dat, zelfs aannemend dat we door de nood der tijden tot verbeteringen gedwongen worden, blijft het perspectief troosteloos.

Gestichtsverpleging.

Wat is de taak van een gesticht? In de volksmond is het de boeman waarmee kinderen bedreigd worden als zij stout zijn en voor velen, die beter moesten weten, is het eenvoudig een opbergplaats en infectiehaard. In werkelijkheid moeten gestichten „sociale sanatoria” zijn voor heraanpassing aan het leven in de gewone maatschappij. Het dienen inrichtingen te wezen tot heropvoeding tot persoonlijkheid, werkkraft en gemeenschapsmens. Voor de oorlog waren de gestichten doorlopend verstoep, de doorstroom stagneerde. Driehonderd gestichten werkten zonder enig verband naast elkaar, zonder voldoende te profiteren van elkaars ervaringen. Op het paedagogisch gedeelte van het werk ontbrak elk spoor van controle van overheidswege, terwijl er ternauwernood oog bestond voor de noodzakelijkheid van gestichtsdifferentiatie. Het gevolg was: gestichtsgroepen met dikwijls moeilijk hanteerbare, te ver uiteenlopende gevallen, iets, dat nog bevorderd werd door het feit, dat het preventieve werk kwalitatief verbeterde en er dientengevolge in het algemeen een verschuiving plaats vond in de richting van oudere pupillen en grotere moeilijkheden. Zo zaten we met de contradictie, dat aan de ene kant voogdkinderen zonder selectie en op te jonge leeftijd in de inrichtingen kwamen en bleven, doch dat aan de andere kant een ander deel op oudere leeftijd en al karakterologisch te scheef uitgetroefd was. Het kernvraagstuk is tweeledig.

I. Hoe komen we aan meer gestichtsruimte? Vóór de oorlog was de opname-capaciteit plus minus 16.000. Waarschijnlijk zal volstaan kunnen worden met ongeveer 20.000 plaatsen.

II. Hoe kan de gestichtsdifferentiatie bevorderd worden?

I. Ruimte vraagstuk.

A. Op grond van onderzoek kan ongeveer de helft van de huidige gestichtsruimte vrij gemaakt worden en de betrokken kinderen worden overgeheveld naar gezinsverpleging.

B. We hebben de beschikking over meer dan 100 tehuisen, gestichten en kampen voor N.S.B.-kinderen; een deel daarvan zou voor duurzame verzorging zeker afgekeurd worden, maar de rest zou dienstbaar kunnen worden gemaakt voor de Bijzondere Jeugdzorg.

C. Nagegaan kan worden hoeveel weeshuizen, die thans half of geheel leeg staan, nog bruikbaar zijn.

D. Uit de gewone opvoedingsgestichten moeten de jongens en meisjes, die in intellectueel, gevoels- of wilsozicht dusdanige afwijkingen of stoornissen vertonen, dat zij in het gewone groepsverband niet mee kunnen, naar speciale gestichten voor debielen, psychopathen, tehuizen voor neurotici enz. verwezen worden. Hierdoor — maar dit raakt de kwestie der gestichtsdifferentiatie — krijgen we niet alleen een betere gestichtsverdeling, maar wordt ook het paedagogisch effect van de gestichtsverpleging belangrijk verhoogd en de doorstroom bevorderd.

II. De kwestie der gestichtsdifferentiatie.

Dat de gestichtsdifferentiatie noodzakelijk is, kan zelfs de buitenstaander begrijpen. Het meisje, dat in een bui van vertwijfeling, als gevolg van stemmingen, zo kenmerkend voor de overgangleeftijd, zich „in wanhoop en zaligheid” in de armen van een Duitser of Canadees wierp en daarna, misschien nog worstelend, toch langzaam maar zeker verder afzakte, vraagt een andere behandeling en een ander milieu dan de ernstige debiel, die prostituée is geworden. Een jongen, die zijn agressie uit in leugenachtigheid, brutaliteit en diefstal, behoeft een heel andere therapie dan de asthenische, ruggegraatloze slapjanus, die bij elke verleidingssituatie ontspoorde. Het misdadige kind, dat in hoofdzaak het product is van slechte milieu-omstandigheden, vereist een andere opvoedingsmethode dan die, welke het meest aangewezen is voor neurotische of hysterische jeugdigen. Zo kan men doorgaan met het aanhalen van voorbeelden. De conditio sine qua non voor een daadwerkelijke gestichtsdifferentiatie is de deskundige selectie vóór de plaatsing. Hierin spelen in de toekomst de medisch-paedagogische bureaux, de observatiehuizen en paedologische instituten de belangrijkste rol. Van deze laatste kennen wij het R.K., hetwelk verbonden is aan de Hogeschool te Nijmegen, en het Gereformeerde van de Vrije Universiteit te Amsterdam. Een neutraal ontbreekt, doch hoopvolle perspectieven zou de oprichting van paedologische instituten aan onze universiteiten geven, waar zij tevens studiemogelijkheid en -materiaal zouden bieden voor onze aanstaande psychologen, paedagogen en psychiaters. Onze observatiehuizen, op zichzelf uiterst nuttige instituten, doen wat outillage en personeel betreft, anachronistisch aan en zijn dringend aan peilverhoging toe. Hoe beter de diagnostiserende instanties zijn, hoe meer zij zich ontwikkelen tot doeltreffende

distribuerende centra, des te beter zal de gestichtsdifferentiatie zich voltrekken.

B. Gestichtsdifferentiatie houdt in de aanwezigheid van zoveel mogelijk verschillende, elkaar aanvullende internaatvormen. Uit breiding is nodig: a. voor opname van kinderen van ongehuwde moeders, welke laatsten maar al te gemakkelijk haar kinderen kunnen spulen in de ongecontroleerde kinderverpleging, waardoor ze later als moeilijke en verknoeiide gevallen in de gestichten belanden; b. Plaatsruimte moet gemaakt worden voor ongeveer 2000 kinderen ten dienste van doorgangshuizen voor de gezinsverpleging. Gezinsverpleging zonder doorgangshuis is als een gesticht zonder ziekenafdeling. De gewone gestichten zijn voor doorganggevallen minder aangewezen daar dit allerlei bezwaren meebrengt. c. Uitbreiding is nodig van de tehuizen met beperkte vrijheid voor jongens en meisjes, die niet voor gezinsverpleging in aanmerking kunnen komen, terwijl opname in een gesticht niet nodig is. Het zijn die kinderen en jeugdigen, welke slechts tijdelijk in een andere omgeving moeten worden ondergebracht. Wanneer elke stad van 20 tot 50.000 inwoners zo'n tehuis opende voor ongeveer 40 pupillen, en de grote steden naar verhouding meerdere tehuizen, zou dat een verruiming opleveren van 5000 plaatsen. Een andere gedachte, voor heropvoeding van lichte correctiegevallen, is het in gebruik stellen van opleidingsschepen voor de buitenvaart. d. Een welkome uitbreiding en krachtige steun beloven intussen de werkkampen, wier capaciteit voor de kinderen uit de Bijzondere Jeugdzorg tot waarschijnlijk 1200 pupillen zal worden opgevoerd. Deze kampen zijn belangrijk daar zij verschillende opleidingsmogelijkheden bieden en het preventieve werk zeer bevorderen.

Hergroepering der gestichten.

Naast de hierboven aangegeven uitbreiding en verbetering zal een hergroepering der gestichten overwogen moeten worden. Als „randgestichten” kennen wij de reeds genoemde doorgangshuizen, kampen, tehuizen voor beperkte vrijheid, weeshuizen enz. De vraag is echter hoeveel er van elke categorie zijn, wat aangevuld en besnoeid moet worden. De gewone gestichten kunnen we onderscheiden in 1° particuliere, 2° rijks- en 3° bijzondere gestichten.

Ten aanzien van de eerste groep zal men moeten nagaan de verhouding van de kleine tot de grote gestichten en of er doelmatige verdeling bestaat. Er is uiteraard een verschil van karakter daar de kleine in het algemeen nauwer in contact met het gewone leven staan, dit in tegenstelling tot de grote ge-

stichten, die de opleiding niet in de vrije maatschappij laten plaats vinden en de wisselwerking met de jeugdbeweging buiten grotendeels missen. Ten aanzien van de grote gestichten is de kwestie der vakopleiding zeer urgent. Wij dienen na te gaan of naast de volledige vakopleiding op de basis van een ambachtsschool-opleiding niet veel meer gestreefd moet worden naar een snellere partiële opleiding. Bij deze laatste worden de abstracte vakken overboord gegooid en op grond van kennis der werkanalyses, zuiver praktische opleidingsmogelijkheden geopend. Dit is vooral toegepast in de Zwitserse réfugiëkampen waar men — evenals in de gestichten — met het probleem der minder begaafden zat. Voor de grote gestichten ligt hier waarschijnlijk een uitkomst en het zou niet onmogelijk zijn dat we in de toekomst splitsing moeten invoeren van grote gestichten met volledige opleidingsmogelijkheid en andere, die gespecialiseerd zijn op snelle partiële opleiding (lasser, fraiser e.d.). De bespreking van de verschillende vormen van verantwoordelijkheids- en clubleven, jeugdbeweging, sport en verdere ontspanning zou ver buiten de opgave van deze bijdrage gaan, maar het is duidelijk, dat ze een onderdeel vormen van de techniek van het gestichtswerk en als zodanig een onderwerp van belangstelling voor de Centrale Jeugdraad zijn. Het is immers een groot verschil of een kind geplaatst wordt in een inrichting met een systeem, dat hoofdzakelijk op dressuur berust, dan wel in een inrichting, die als waag-paedagogiek zelfbestuur toepast. Evenals het een belangrijk onderscheid uitmaakt of een meisje in een inrichting alleen het strikt huishoudelijke leert, dan wel een dusdanig afgeronde opleiding krijgt, dat zij bovendien iets weet van kinderverzorging, hygiëne, tafelversiering, gezellig maken van een huis, kinderklaren maken en daarnaast nog vakopleiding geniet. Nodig is dus een overzicht, niet alleen van groeps- en paviljoenssystemen, maar ook van werkwijzen. Men kan aannemen, dat de dressuurpaedagogiek sterk overheersend is en de individuele en sociale therapeutische paedagogiek nog onvoldoende in praktijk wordt gebracht. Zo zal een deel der kleine inrichtingen zich meer moeten specialiseren op de opvoeding van neurotisch gestoorde kinderen, kinderen met geremde motoriek, angstigen, kinderen met dwanghandelingen enz. Overigens wordt nog zeer onvoldoende beseft, dat psycho-technisch onderzoek een volksbelang is, want dat juist een geslaagde beroepskeuze in zo belangrijke mate de sociale heraanpassing in de hand werkt. In het verdelingsschema der gestichten moet een zo volledig mogelijke schaal van opleidingen tot uitdrukking komen. Maar dat alles zijn kwesties, die alleen maar centraal bekeken en geregeld kunnen worden

door een groep deskundigen, die op Amerikaanse wijze in „team-work“ deze materie bestudeert, op korte termijn uitwerkt en de richtlijnen voor de toekomst uitstippelt.

De laatste jaren is de tweede groep, zijn in het bijzonder de rijksopvoedingsgestichten, de „overstort“ der particuliere inrichtingen geworden. Hier loosde men wat men kwijt wilde; of het rijksgesticht voor den pupil de juiste oplossing was, bleef dan de vraag. Het is duidelijk, dat, als in de gestichten de psychiater niet alleen maar etiket is, maar de in de kinderpsychiatrie gespecialiseerde medewerker, dat dan ook die „overstort“ een ander karakter zal krijgen. Vermoedelijk worden de rijksgestichten dan de reservoirs voor de gevallen voor langdurige verpleging; ook zij zullen een actief medewerkende jeugdpsychiater naast den deskundigen paedagoog niet kunnen ontberen. Hiermee raken wij de vraag of er ook gevallen zijn, die feitelijk nooit op eigen benen zullen kunnen staan en die ter bescherming van zichzelf en van de maatschappij geïsoleerd moeten blijven. Een kwestie, waarvoor men het hoofd in het zand steekt, evenals voor die van de *reclasseringkampen voor a-sociale ouders* en het vraagstuk van de rampzalige volkomen levensonvolwaardigen, die zich voortplanten tot schade van de gemeenschap. Ik denk hierbij aan de eilandjes voor ernstig gestoorde, sexueel al te licht uitglidende meisjes, die Denemarken als segregatie-oorden kent. Eilanden hebben wij ook en soortgelijke gevallen eveneens, al zijn zij niet talrijk.

Als strafgestichten nemen de tuchtscholen een aparte positie in en zij zullen als zodanig gehandhaafd moeten blijven, op voorwaarde, dat kinderen onder de 16 jaar niet meer voor plaatsing in aanmerking kunnen komen. Specialisering in de richting van snelle partiële opleiding ware ook hier aan te bevelen, opdat de straftijd zo productief mogelijk gebruikt kan worden. Als „zweepslag-paedagogiek“ behoort het huidige progressieve stelsel te worden gehandhaafd, al zou daarbij de zwaarplicht gewijzigd kunnen worden. Het is intussen opvallend hoe o.a. in Amerikaanse staten en in Zwitserland voor strenge correctiegevallen het contact met de vrije maatschappij niet vermeden wordt, hetgeen mogelijk blijkt, door een ver doorgevoerde vertrouwens- en actieve arbeidspaedagogiek, die bovendien ten gevolge heeft, dat de inrichtingen zichzelf kunnen bedruipen, terwijl de pupillen er nog een vrij behoorlijke verdienste bij maken, arbeidsvreugde kennen en heropgevoed worden.

De derde groep, die der bijzondere gestichten omvat ten eerste de gestichten voor doofstommen, blinden en gebrekkigen. Een tweede categorie zijn die voor achterlijken (debielen, imbecielen

en idioten). Voor genoemde zintuigelijk gestoorden bestaat geen leerplichtwet, de inrichtingen zelf werken in zoverre reeds samen, dat zij onderling een zeker verdeel-, opname- en opleidingssysteem hebben. De derde categorie, n.l. de gestichten voor dissociale kinderen op grond van gevoels- en wilstoornissen, zoals psychopathen, neurotisch gestoorden en anderen, moet zeer uitgebreid en voor verschillende groepen beter gespecialiseerd worden. Ook de zwakzinnigheid en de psychopathie kennen zeer grote verscheidenheid van oorzaken, vormen en uitingen.

Tenslotte hebben we nog de nazorgkwestie, n.l. de vraag, op welke wijze de uit de inrichting ontslagen kinderen nog bijgegaan moeten worden. Het is duidelijk, dat dit alles het best te regelen is als instanties als de Centrale Raad en de Arrondissementsraden voor Bijzondere Jeugdzorg functioneren.

Ten aanzien van de opzet, hier behandeld, kan men allerlei aanvullingen en veranderingen opperen en men kan er critiek op uitoefenen. Wat men echter niet kan, dat is de leemten en tekorten loochenen noch de nadelen ervan, welke werden aangewezen. Men kan evenmin ontkennen, dat de jeugdontwrichting zorgwekkende afmetingen aanneemt, noch dat er iets gebeuren moet. Het bijzondere jeugdwerk ligt niet meer in de sfeer van weldadigheid en welwillendheid. Het is eenvoudig een plicht van de gemeenschap om haar in moeilijkheden verkerende kinderen tijdig te helpen. Een reddingmaatschappij, wier boten niet zeewaardig zijn, is een misdadige instelling. De S.O.S.-seinen doorkleven de lucht. Het is dus hoog tijd om te helpen.

HOOFDSTUK I.

De psychologische basis van de kinderbescherming

Kinderbescherming is een vak, en een moeilijk vak. Wij zijn de tijd van de philanthropie voorbij — in elk geval, wij behoren die tijd achter ons gelaten te hebben. Men moet nu eenmaal afwijkende kinderen vakkundig beoordelen en opvoeden. En dat is alleen mogelijk als men weet hoe, en waarom, die kinderen afwijkend zijn. Een blind kind, een doof kind, een zwakzinnig kind, laat men niet door leken beoordelen of opvoeden. Men wil weten in hoeverre en waardoor het blind, doof of achterlijk is — en dit te beoordelen is het werk van vaklieden, die tevens kunnen aangeven, wat er aan de kwaal nog te doen is. Dan begint tevens de opvoeding van het blinde, dove of achterlijke kind, en dit is de taak van speciaal daarvoor opgeleide paedagogen.

Niet anders nu is het met het moeilijke, het onmaatschappelijke, en het zogenaamd misdadige kind. Zomin als koorts altijd uiting is van één ziekte, zomin wordt onmaatschappelijk gedrag altijd door één oorzaak uitgelokt. In tegendeel: er zijn tal van oorzaken. Toegegeven: ieder kind is *wel eens* moeilijk of onmaatschappelijk. Maar een blijvende, chronische onmaatschappelijkheid, moeilijkheid of oneerlijkheid is bij kind en volwassene een teken, een uiting van ongunstige invloeden. Het kunnen *sociale* invloeden zijn, zoals armoede, pauperdom of verblijf in zeer ongunstige buurt; er kunnen *opvoedkundige* invloeden werken, zoals tekort aan opvoeding of verwaarlozing, of er kunnen *ziekelijke* oorzaken in het spel zijn zoals achterlijkheid, geestesziekten. Vaak echter is het veel ingewikkelder en zijn er grote of kleine innerlijke conflicten bij het moeilijke kind of het onaangepaste jongmens; conflicten echter, die aanleiding kunnen geven tot grote botsingen met de grote-mensmaatschappij. En als enige van deze oorzaken bij elkander komen, bij voorbeeld: onvoldoende opvoeding, verblijf in ongunstige omgeving of verleiding, en grote innerlijke moeilijkheden, dan kan het zeer moeilijk zijn om uit te maken wat er nu eigenlijk aan de hand is, dat wil zeggen hoe het wangedrag te verklaren is.

En dat is vakwerk — en nog wel moeilijk ook. Degene, die alle kindermoeilijkheden als hetzelfde beschouwt, is net zo eenzijdig als degene, die alle koorts, of alle uitslag, of alle mensen